

EGYÉNISÉGGÉ FEJLŐDÉS.

Írta: SAS MARGIT.

Az egyéniség után való törekvés olyan erős vágyává lett a modern ifjúságnak, hogy lehetetlen behunyt szemmel elhaladni ezen jelenség mellett és nem gondolkodói azon, vajjon az erős individualizmus milyen összefüggésben van az új társadalmi irányzatokkal, milyen lehetőségét engedi meg a boldogságélménynek, amit rendszeren az emberi élet céljává ismernek el? Különösen feltűnő ez a törekvés a nőknél, mert azelőtt az volt a vélemény, hogy a nőnek hivatása kizárólag a férfit boldogítani és a jövőre gondoskodni, ma pedig az eszmék haladottabb világában igen sok helyen halljuk, hogy a nő célja a saját boldogsága.

Vannak ugyan, mint Carmen Sylva, akik azt állítják: a nőnek nem szabad várnia, hogy őt megértsék, egyedüli kötelessége, hogy ő megértsen másokat. Nekem pedig eszembe jutnak Schleiermacher szavai: „Egy ember se legyen csupán eszköz a mások céljainak elérésére. Minden ember, még ha mások szolgálatában is működik közre, ismertessék el mint öncél. Az a nő, akinek első a saját boldogsága, a ki egyéni vágyait kielégíteni törekszik, az mindenekelőtt egyéniség akar lenni.

Egyéniség! Minden embernek van jelleme: ezalatt értem általánosságban a legfontosabb tulajdonságok összességét. Az erős, kiváló, nem mindennapi, különös jellem szokás egyéni jellemnek, birtokosát pedig egyéniségnek nevezni. A mindennapi életben rendszeren olyan embert mondanak egyéniségnek, akinek meghatározott alapelvei, amelyek cselekvését irányozzák, nem az általánosan elfogadott konvencionális morálszokásokat követik, hanem attól eltérőek, esetleg azt magasan túlszárnyalják és aki ezekhez az alapelvekhez a saját intellektuális munkája útján jutott el. Ennek az utolsó pontnak a mellőzése nagyon sok hamisításra ad alkalmat és így nehéz felismerni az igazi vérbeli egyéniséget, különösen a nők között, akiknek igen erős beolvasztási tehetségüknek fogva olyannyira sajátjukká válik egy-egy idegen egyéntől nyert

vonás, hogy kénytelenek vagyunk azt az illető veleszületett tulajdonságának tekinteni. A látó szemnek azonban az a külső és belső harmónia, mely egy igazi egyéniségen előmlik, rögtön elárulja a valóságot, ennek a hiánya pedig az utánzatot.

Az egyéniséggé válás jelszava oly intenzíven hatolt be a fehér lányszobák félhomályába, hogy fölriasztotta az oda internált lelkeket, és most mind gondolkodás, magukbarmélyedés és életnézet nélkül rohannak bele a világba – egyéniséggé lenni, nem tudva miért, hogyan, mi okból, de hangosan követelőzve és jogokat emlegetve. Az egyéniséggé válás joga velünk született, de egyéni vágyai kielégítését csak az érdemli meg, aki a velük való éleést helyesen tudja értelmezni.

Eddig arra törekedtek, hogy a neveléssel elnyomják a nők egyéni vágyait, igyekeztek a nőkben a családért való magafeláldozás nemes, érzéseit felkelteni és ez sikerült is, hiszen nagyon sok példáját találjuk a történelemben és irodalomban az így értelmezett nagyszerű nőnek. Régebben sokan voltak, sőt talán ma is vannak nők, akik úgy érzik és gondolják hogy ez az egyedüli lehetősége az életben való megjelenésüknek. Goethe mondja a „Hermann és Dorothea”-ban: „A mi életünk örökös jövés és menés, cselekedni, dolgozni mások számára”. Madách is ezen a nézeten van és majdnem mind a többi férfi.

Ha kutatjuk a változás okát, nagyon sok érdekes tényre akadunk. Nem is elég az egész huszadik század társadalmi és politikai eseményeit szemügyre venni, nem elég a történelmi materializmus nagyon plauzibilisnek látszó osztályharc magyarázatát elfogadni. Itt olyan fejlődéstörténeti momentummal állunk szemben, mely a legalaposabb megokolás mellett is magyarázatlan marad. Miért éppen a tizenkilencedik század végén ébredt föl a nőkben az egyéniséggé fejlődés vágya? Mert itt tagadhatatlan, hogy megmozdult, megindult valami, fölébredt egy eddig félalvó lelki szükséglet, amely most kielégítést keres.

Azonban még mindig két szélsőség között küzdünk; egész csoportja a leányoknak családi önzések miatt egyénileg el van nyomva (hogy annál erősebben kívánja a felszabadítást: a házasságot), a másik csoport pedig kizárólag magának él, saját egyéniségének kifejlesztése a kezdet és a vég; ezeknek túlkapásai ellen kell védekezni, amazokat pedig öntudatos életre kell ébreszteni. A gazdagabb körök leányai természetellenes életet élnek, nem készülnek elő hivatásukra, nem ismernek munkakötelességet. Várnak egy darabig, vagy ha már azon is túlvannak, a minden gyönyörűség nélkül való szürke életnek néznek elébe. A másik csoport, mely életét a legszorgalmasabb munkával tölti, nem ismer örömet, csak fáradást és kicsinyes egyforma időtöltést, a lányból asszony lesz és a legjobb is a pihenés nélküli, színtelen életet éli végig.

Ezt a két szélsőséget kell egymással megegyeztetni és a nehézség olyan alapelvek megtalálásában áll, amely az egyén és mások érdekeit egyformán tekintetbe veszi. Az sem követ helyes utat, aki a maga egyéni vágyairól

* Ez már rég nem megmagyarázatlan momentum. Charlotte Perkins Gilman „A nő gazdasági helyzete” című munkájában világos és megdönthetetlen választ ad arra a kérdésre, miért ébredt fel ez a vágy éppen abban az időben. Szerk.

lemond a mások javára, bár az elismerés nagy érte. Vannak asszonyok, akik a családért való, küzdelmes, odaadó fizikai munka közben megfélekednek magukról és lelkileg semmivé válnak, úgy hogy mire a gyermekeik lelki neveléséről kellene gondoskodniok, nem képesek ez irányú kötelességeiknek eleget tenni. Nem szabad magunkat elveszteni önfeláldozásban: ezt sokszor hangosan kellene mondanunk. A másik szélsőséget képviseli az a nő, aki a saját énjével való foglalkozás és egyéniséggé való fejlődés közben minden mást elhanyagol. Itt maga az egyéniség a mozgató erő és nem a szív, mint az első esetben, mely a saját érvényrejutását célozza, minden rajta kívül fekvő magasabb cél nélkül. Ez az az eset, melyet ma gyakrabban vesznek észre, pedig csak feltűnőbb, de nem gyakoribb, mint az előbbi.

Rendkívüli módon elősegíti az individualizmus terjedését az a modern filozófia! felfogás, hogy sokan dolgoznak kevesek boldogságáért, kényelméért, kifejlődéséért, hogy azokat a kultúrjavak birtoklásában megerősítsék, ezek a kevesen azután minden társadalmi kötelességtől mentesek. Ki tartozik azon kevesekhez, akiknek értéke oly nagy és alkotóképessége oly hatalmas, hogy szolgálatot vehetnének igénybe ellenszolgálat nélkül? Bár megkérdőznék a fiatal leányok maguktól, akik semmi kötelességet nem ismernek mások iránt, akik csak saját maguk kiképzéséért élnek, vajon biztosak-e abban, hogy egyéniségük oly erős, tehetségük olyan értékes-e, hogy életüknek egyoldalú irányítását megérdemli? Hogy a folytonos önmagával való foglalkozás, a tehetségfölötti tépelődés, az esztétikai képzettség, a sokoldalú, alaptalan tudás a hivatott út-e, mely az élet helyes végigélésére vezet?

A másik irányt, a másokért való életet, a felebaráti szeretetben felolvadó és az egyéni vágyakról lemondó, modern Jézus-hitet éppen ily kevéssé lehet követéreméltónak találni. Bármilyen ideálisan és magasatosán hangzik is az igényekről lemondás és a végletekig leegyszerűsített élet, akármennyire át is van itatva nemes emberszeretettel, az egyéni továbbhaladásnak, magasatörésnek, különblenni-akarásnak nem lehet egységes talaja, és így nem fejlődés-képes kultúrszempontból, vagy amennyiben az, rendkívül egyoldalú. A tolsztoizmus nem is akadt sok követőre.

Napjainkban sokkal inkább elterjedt az individuális felfogás, mely amilyen szépnek, erősnek, színesnek, nagygnak látszik, amennyi életetöt szabadít fel, művészetet teremt, oly kevéssé válhatik általánossá. Mert igaz, mindenki a boldogságelérés útján kell hogy az egyéniségének harmonikus kifejlődését elérje, de ezt nem szabad meredek, minden más úttól szeparált ösvényen keresni. Lehet, sőt bizonyos, hogy vannak nagyok, erősek, akik az érvényesülés felé való előrerohanásukban megtalálják a maguk élete kulcsát, de a nagy tömeg lehet-e tekintet nélkül a többiekre, boldog, anélkül hogy hasznos is legyen? Ha csak Kant erkölcsi törvényére gondolunk: „Handle so, dass die Maxime deines Willens jederzeit zugleich als Prinzip einer allgemeinen Gesetzgebung gelten könnte¹, lehetlenség volna az individualizmust általános életszabállyá tenni, mert abból csakis teljes anarchia származhatna.

Az individualizmusnak végletekig való keresztül-vitele csak arisztokrata államban érvényesülhetett, vagyis ott, ahol sokan voltak kevesekért. De ma, amikor az

életviszonyok oly rendkívül bonyolódottak, mikor a legkülönbözőbb életutak egymást szelik, együtt, majd külön haladnak, egymással szembeötörnek, lehetetlen, hogy az egyén a maga fejlődése útján tekintettel ne legyen egy pár másira, vagy sokra, vagy mindenkire. Az a hosszú út, ami az egyéniségig elvezet, keresztülvisz az összesség és lehetetlen befolyásától szabadulni, még lehetlenebb magunkat elzárni a közös munkától. Annnyira benne-élünk a munkafelosztásos világtestben, hogy sem önállóan fejlődni, sem táplálkozni, sem működni nem tudunk s így kell hogy az individuális felfogás szembe kerüljön a szociális felfogással.

Az egyén kifejlődése történjék az összesség szempontjából. A helyes életelv kérdése, választás egyéni és általános érdek között, nem dönthető el objektíven. Mert nem tudás, vagy ismeret oldja meg a kérdést, hanem a lelkünkben lakó erkölcsi törvény, a lelkiismeret. Sok tudós ugyan tagadja, hogy van lelkiismeret és egyszerű nevelési tények tekinti, de mi nem tehetünk mást a válaszúton, mint hogy erre appellálunk. Ugyan eddig még nem sok embernek sikerült helyesen eligazodnia ezen a bonyolult területen, de hisszük, hogy az emberi tökéletesedés útja arrafelé vezet, ahol mindig többen és többen lesznek a helyes irányban haladók. Nem vezethetjük el a nőket egyenként, kiket a maga útjára, mondván, hogy mit tegyenek: mindenki magát kérdezze: mennyit érdemel ő és mivel tartozik másoknak? Ameddig ezt a kérdést minden nő el nem tudja dönteni, addig hiába törekszenek új munkaterekre, új jogokra, mert az erre való felelet adja meg létének alapját. Ezeket a gondolatokat az váltotta ki belőlem, hogy a pályára készülő és férjhezmenni szándékozó lányok, akik ma már öntudatosan gondolkodó fejvel néznek az élet elébe, minden törekvése tisztán a maguk szempontjából, a maguk élvezetére vagy életföntartására, vagy későbbi életük folyására vonatkozik. Csodálatos nézni az élet-erős ifjúságot, amelyben oly parányi a szociális kötelességek érzése. Igaz, hogy a nevelés, meg a tradíciók eléggé megmagyarázzák ezt a hiányt. De mégis feltűnő, hogy a mi korunkban a szociális problémák mindennapi áradatával a nők többsége érzéketlenül, majdnem közömbösen áll szemben. Amikor a külföldön már minden nagy társadalmi mozgalom élén nők állanak. nálunk a nő még mindig szívesebben választja az individualizmus kellemes, könnyű, virágos életelvét, szemet hunyván mindenféle szociális kötelességek előtt. Csak most a legutóbbi években, mozdul meg valami.

Pedig ha valahol, úgy itt nálunk van szükség erős, nagy, hatalmas egyénekre a szociális munka szempontjából. Mennyi társadalmi szükség, mennyi megindult, elalvóféltben levő, lángoló mozgalom vár lelkiismeretes, becsületes, munkás kezekre. Ha azok a nők, akik most ezer önző kívánsággal, kielégítetlen vágyal rohannak élvezetről-élvezetre, hetüknek csak egy délutánját, toilet-pénzüknek csak egy tízedét, ékesszólásuknak csak századrészét áldoznák a társadalmi bajok orvoslására, nemcsak az emberiség volna jóval tőrhetőbb állapotban, hanem ők is találnának egy magasabb célt, valami hivatáshoz hasonlót és megtalálnák magukat, mint tisztalelkű, békés lények, harmonikus egyéniségek.

És ez it egyéniséggé válásnak egyedüli helyes útja. Mert az élet folytonos fejlődés, melyben csak az vehet részt, aki kifelé való megnyilatkozása közben oly munkát teljesít, mely a többiek világával szerves összefüggésben van és a legmaradandóbb érték az a munka, amelyről elmondhatjuk: szolgálunk vele a köznek. Aki pedig csupán élvezeteinek él, annak „meg kellene gondolnia, hogy ezer kéz dolgozik érte, hogy minden kultúra milliók áldozataiból épül föl s az ő tétlensége naponta újakat csatol hozzá. A helyes életelv s sem milliók egy miatt, sem egy a milliók miatt, hanem mindenki mindenki miatt van, összesen és külön-külön. És erre az útra ez a modern elv vezet: szeresd embertársadat és önmagadat.